

Historia Wiela - kalendarium

1352 r. - pierwsze pisemne wzmianki odnoszące się pośrednio do Wiela.

1382 r. - wieś otrzymała od Krzyżaków, zaborców Pomorza Gdańskiego po 1308 r., prawo niemieckie. Przywilej został wydany przez Henryka von Bullendorffa, komtura z Tucholi za zgodą wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego. Wieś posiadała 55 ½ łanów ziemi.

1466 r. – koniec wojny trzynastoletniej. Wiele znalazło się ponownie w granicach państwa polskiego. Leżało na terenie Prus Królewskich, w województwie pomorskim, starostwie tucholskim, w kluczu dóbr kosobudzkim.

1565 r. – Wiele posiadało 45 łanów ziemi. Mieszkali w niej: sołtys, pleban, 7 gburów, ogrodnik, 2 karczmarze. Suma dochodów z Wiela dla starostwa wynosiła wówczas 30 florenów i 12 groszy.

1655-1660 – potop szwedzki. W wyniku działań wojennych, rabunków mieszkańcy Wiela ponieśli dotkliwe straty.

1664 r. – w Wielu mieszkał tylko jeden gbur, dwóch sołtysów, karczmarze, szewc i 3 krawców.

1772 r. – I rozbiór Polski. Wiele znalazło się w granicach państwa pruskiego.

1807 r. – chłopci otrzymali wolność osobistą

1811 r. – edykt królewski, na mocy którego chłopci w Wielu otrzymali prawo do własności ziemi i uwolnienie od powinności. Wytarczanie granic poszczególnych gospodarstw, czyli separacja odbywała się w Wielu w latach 1835-1836 i następnym.

18 maja 1852 r. – Ojciec Św. Pius IX ustanowił odpust i Bractwo Matki Bożej Pocieszenia w Wielu „na wieczne czasy”.

1863–1864 – udział wielewiaków w powstaniu styczniowym.

1879 r. – początek istnienia w Wielu biblioteki ludowej. Bibliotekarzami przez długie lata byli m.in. Piotr Rogala i Franciszek Landowski.

1891 r. – założono w Wielu Katolickie Towarzystwo Nauczycieli (Kathlischer Lehrerverein). Działalność Towarzystwa polegała na samokształceniu w zakresie psychologii, pedagogiki i matematyki.

1894 r. – powstało w Wielu Katolicko-Polskie Towarzystwo Ludowe św. Mikołaja.

1898 r. – Wiele zamieszkiwało 1108 osób, w tym 1055 Kaszubów katolików, 6 Niemców katolików i 3 Niemców ewangelików oraz 29 Żydów.

1904 r. – początek budowy nowego kościoła z inicjatywy ks. Jan Fethke, budowę od 1905 r. kontynuował ks. Józef Szydzik.

1906 r. - powstał we Wielu Bank Ludowy działający pod kierownictwem jego twórcy księdza Józefa Szydzika. Zadaniem banku było dostarczanie jego członkom taniego kredytu na modernizację gospodarstw, rozwój zakładów i innych przedsięwzięć.

1909 r. Wicek Rogala założył Chór Męski „Żaba”.

1914 r. – wybuchła I wojna światowa. Powołanie do wojska pruskiego otrzymało wielu mężczyzn. Na froncie znalazł się również Wincenty Rogala.

1915 r. – początek budowy Wielewskiej Kalwarii „Ku pomnożeniu większej chwały Bożej i na pamiątkę obecnej wielkiej Wojny”. Jej inicjatorem był ks. Józef Szydzik

1918 r. - w Wielu powstało, jako jedno z pierwszych na Pomorzu, Towarzystwo Młodzieży przekształcone w latach następnych w Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej. W programie Towarzystwa była nauka języka polskiego, muzyki, sport. W 1920 r. powstało także Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej.

1919 r. – wznowił działalność chór męski „Żaba” i zainaugurował swoją działalność teatr kaszubski reżyserowany przez Wicka Rogalę. Wznowiło też swoją działalność Towarzystwo Śpiewu „Cecylia”.

1920 r. – włączenie Pomorza do odrodzonej Polski. 30 stycznia wkroczyli do Wiela Hallerczycy przywitani uroczystie przez księdza J. Szydzika.

1920 r. – powstało wielewskie Towarzystwo Powstańców i Wojaków, przez wiele lat pod kierownictwem ks. J. Wryczy.

1924 r. – wizyta w Wielu prezydenta Rzeczypospolitej Stanisława Wojciechowskiego.

1925 r. – ksiądz Józef Wrycza gościł w Wielu Romana Dmowskiego.

1930 r. – gościł w Wielu generał Józef Haller, aby odwiedzić „dawnego towarzysza broni, czcigodnego ks. pr. Wryczę”.

1930 r. – uroczystość poświęcenia wybudowanego na cmentarzu przykościelnym pomnika Hieronima Derdowskiego.

1939 r. – wybuch II wojny światowej.

5 i 8 grudnia 1939 r. – hitlerowcy zniszczyli wielewskie krzyże, figury i pomniki, także Hieronima Derdowskiego.

6 marca 1945 r. – wyzwolenie Wiela spod okupacji hitlerowskiej.

1945 r. – odradza się życie, odradza się handel, ksiądz Wrycza zakłada spółdzielnię „Nadzieja”, działa piekarnia Jerzego Hapki zaopatrująca okoliczną ludność.

1957 r. – powołany został przez społeczeństwo Komitet Elektryfikacji Wsi, rok później zapaliły się pierwsze żarówki w domach.

1957 r. – odsłonięty został pomnik poety kaszubskiego Hieronima Derdowskiego.

1958 r. – pojawiły się we wsi regularne autobusy PKS.

1959 r. – powstało w Wielu pierwsze na Pomorzu wiejskie koło PTTK.

1970 r. – Wiele otrzymało nowy Ośrodek Zdrowia dzięki staraniom m.in. lekarki Marii Jelińskiej i jej męża Zygmunta.

1974 r. – przy szosie Wiele-Lubnia odsłonięto tablicę pamiątkową na obelisku ku czci poległych

i pomordowanych mieszkańców Wiela i okolicy.

1975 r. – gmina Karsin włączona została do województwa gdańskiego.

1976 r. – ukończono budowę Gminnego Ośrodka Kultury Sportu i Rekreacji w Wielu. Pierwszym kierownikiem został Józef Brzeziński.

1978 r. – odbył się pierwszy Turniej Ludowych Gawędziarzy Kaszub i Kociewia.

1982 r. - odsłonięty został przed szkołą pomnik patrona Wicka Rogali. Aktu odsłonięcia dokonał syn Patrona Franciszek Rogala.

Opracowano na podstawie książki Józefa Borzyszkowskiego „Wielewskie góry”.